

Митрополита Андрея та 35-ліття архипастирства. 18 лютого 1936 року.

21. Звернення читальні «Просвіти» села Ласківці до Тереховлянського повітового старства про надання дозволу на проведення концерту в честь Митрополита Андрея Шептицького. 01 травня 1936 року.

22. Митрополит Андрей Шептицький 29.VII.1865 – 1.XI.1944. Листівка.

Наталія Кіналь

ВИСТАВКА «ЦІНА СВОБОДИ» СВЯТОСЛАВА КРУПИ

Преосвященні владика, всечесні отці, шановні учасники конференції, Христос Воскрес!

Виставка «Ціна свободи» — це експозиція творчих робіт Святослава Крупи, молодого художника та майбутнього архітектора, присвячена пам'яті його батька. Любомир Крупа — доброволець 105-ї бригади територіальної оборони, загинув 23 березня 2023 року на Харківщині у бою з російськими окупаційними військами. Виставку, створену сином на вшанування пам'яті батька-героя, пропонуємо розглядати як художній штрих до презентації монографії Любомира Крупи «Вплив Митрополита Андрея Шептицького на культурне та суспільно-політичне життя Галичини кінця XIX – першої половини XX століття».

Художні твори Святослава Крупи про сучасну російсько-українську війну, яка триває з 2014 року. Варто згадати знакові твори світового мистецтва: картину «Крик» (1893) Едварда Мунка, «Скорботна юність» (1916) Джорджа Клаузена, «Сім смертних гріхів» (1933) Отто Дікса, «Герніка» (1937) Пабло Пікассо, «Обличчя війни» (1940–1941) Сальвадора Далі. Ці твори формують іконографію мистецтва війни у світовому живописі.

Окремі малюнки Святослава Крупи за тематикою та емоційною напругою співзвучні з творами українських художників, які відобразили події Першої світової війни. Зокрема, це картини Олени Кульчицької «Страхіття війни» (1915) та Олекси Новаківського «Молох війни» (1919). Водночас вони перегукуються з творчістю художників-баталістів, членів мистецького об'єднання «Пресової квартири Українських січових стрільців». До цього кола належать роботи Юліана Буцманюка «Маківка» (1916), Лева Геца з «Антології стрілецької творчості» (1918) — «Віч-на-віч смерті», «Могила», а також графіка Івана Іванця «Незнаний стрілець» і «Ураганний вогонь» (1919). Важливе місце в цьому контексті посідають батальні композиції Леоніда Перфецького та портретні твори Осипа Куриласа.

У творчих долях митців Галичини першої половини ХХ століття, важливою була присутність Митрополита Андрея Шептицького. Його меценатська діяльність — матеріальна підтримка молодих митців, сприяння їхній освіті та формування ідейно-естетичного середовища — значною мірою сприяли становленню й

розвитку українського образотворчого мистецтва. Митрополит Андрей умів побачити і розкрити талант, підтримати творчі задуми.

«Як меценат мистецтва Митрополит утілював у своїй особі дуже рідкісне поєднання рис, яке робить його постать справжнім феноменом в історії української культури загалом і образотворчого мистецтва зокрема. З одного боку, це можновладець, котрий перебував на найвищих щаблях церковної та світської ієрархії тогочасної Галичини. У його руках були недоступні багатьом можливості практичної реалізації ідей. З другого боку, це українець, котрий зусиллями власної думки прийшов до національної свідомости, а тому особливо чуйно дбав про гідність і про інтереси свого поневоленого народу. До того ж Андрей Шептицький — рідкісний у тогочасному українському суспільстві тип справжнього аристократа духу, людини великої особистої культури та ґрунтовної європейської освіченості» (Волошин, 2016: 7).

У Меморіальному музеї Патріарха Йосифа Сліпого Українського католицького університету в Римі зберігається ікона «Візія історії людства: Христос-хрести» (полотно, олія. 1916 р.), яку написав Митрополит Андрей Шептицький під час перебування в російському царському полоні (Музичка, 1999: 7).

У радянський період мистецька спадщина української військової культури зазнала системного нищення. Викорінювалась історична пам'ять про Українських січових стрільців і митців-баталістів. Значну частину їхніх творів було знищено під час так званих «чисток»

музейних фондів. Зокрема, у 1952 році в Національному музеї у Львові багато експонатів було спалено з формулюванням «як такі, що не мають музейного значення». Дивом збережені твори сьогодні становлять безцінну частину історичної пам'яті українського візуального мистецтва доби Митрополита Шептицького.

Важливими в цьому контексті є слова самого Митрополита: «Пам'ятники штуки і культури цінуються й бережуться — як на те заслуговують — лише тоді, коли ціла суспільність бачить у них святощі, передані предками, святощі, які мають бути збережені для грядущих поколінь» («З історії та проблем нашої штуки», 13 грудня 1913 р., Львів) (Шептицький, 2013: 418).

Виставка «Ціна свободи» Святослава Крупи раніше була представлена у Львівському фаховому коледжі будівництва, архітектури та дизайну, Львівській обласній бібліотеці для юнацтва імені Романа Іванчука та Тернопільській центральній міській бібліотеці. Експозицію відвідала значна кількість молоді — студентів і школярів.

У ХХІ столітті в Україні сформувалося покоління дітей війни. У 2014 році Святослав Крупа пішов у перший клас; сьогодні йому вісімнадцять років. Малюнки митця можна розглядати як візуальний щоденник, що відображає особистий досвід автора, і водночас як художнє відображення переживань українських дітей, чиє дитинство проходить у час російсько-української війни.

У своїй монографії батько Святослава Любомир Крупа зазначав: «Митрополит розумів, що добре виховання в дитинстві і в юні роки буде надійним фундаментом у життєдіяльності особистості. Важливо, що праця кир Андрея з молоддю проводилась в умовах перебування Західної України у межах іноземних держав, а тому мала націєзахисне значення... Митрополит Андрей Шептицький запровадив системну практику підтримки здібної молоді: за кошти Церкви одних скеровували до професійних бурс і гімназій, іншим забезпечували можливість навчання у вищих освітніх закладах — як у Галичині, так і за кордоном. У період 1923–1939 років спостерігається активізація діяльності українських молодіжних товариств, що відігравали важливу роль у формуванні національної свідомості. З одного боку, історико-політичні обставини сприяли консолідації української молоді, з іншого — церковні та громадські інституції активно підтримували такий рух. У цьому контексті молодіжні організації виступали важливим чинником безперервності виховного та культурно-просвітницького процесу» (Крупа, 2024: 188).

Літографія за образом Осипа Куриласа «Ісус Христос між українськими дітьми» (1928), надрукована з дозволу і благословення Митрополита Андрея Шептицького в друкарні отців Василіян у Жовкві, як молитва за дітей України. У цій композиції художник застосував виразну символіку, що відображає духовні й історичні випробування, які випали на долю українських дітей у першій половині ХХ століття. Один із примірників було знайдено в селі

Заздрість на Тернопільщині; сьогодні він зберігається у музеї Андрея Шептицького.

Боротьба за молодь і формування її світогляду є важливою складовою сучасної російської агресії, яка спрямована на стирання української національної ідентичності та асиміляцію населення. Питання виховання молоді набуло не лише педагогічного, а й культурно-цивілізаційного значення.

«На кінець, треба нам щиро працювати й над молоддю, яку нам світ видає з рук. Треба собі її з'єднувати та безнастанно утверджувати в ній переконання християнського життя...» («Наша програма», пастирське послання єпископа Андрея до духовенства, 1 серпня 1899 р., Станиславів) (Шептицький, 2007: 25).

Виставка «Ціна свободи» Святослава Крупи постає важливим елементом формування культури історичної пам'яті — не дати забути і не зрадити велику жертву українців у новітній війні з росією. Художні роботи автора демонструють процес творчого осмислення війни очима молодого покоління — жити і творити за всіх, хто не зможе.

«Господи, візьми в опіку й молодь цього краю!.. Стережи її від усякого згіршення, а в серцях тих, що є її провідниками, влий духа батьківської опіки!» (З пастирського послання до духовенства та вірних «Найбільша заповідь», 4/17 січня 1901 р., Станиславів) (Шептицький, 2007: 143).

ЛІТЕРАТУРА

Волошин Л. Митрополит Андрей Шептицький у творчих долях українських художників. Частина 1. ПП ВД «Артклас». Львів, 2016.

Музичка І. Ікона пензля митрополита Андрея. — о. д-р Іван Музичка. Патріярхат (Нью-Йорк; Філадельфія), 1999. С. 7–10.

Крупа Л. Вплив митрополита Андрея Шептицького на культурне та суспільно-політичне життя Галичини кінця ХІХ – першої половини ХХ століття. Тернопіль: Підручники і посібники, 2024.

Шептицький Андрей. Пастирські послання 1899–1914 рр. Т. 1. Львів: Фондація «АНДРЕЙ». Видавництво «АРТОС», 2007. 143 с.

Шептицький Андрей. Пастирські послання 1905–1944 рр. Т. 4. Львів: Фондація «АНДРЕЙ». Видавництво «АРТОС», 2013. 418 с.